

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological Diversity Resources) ซึ่งมีความหลากหลายทางสปีชีส์ (Species Diversity) ความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic Diversity) และความหลากหลายทางนิเวศ (Ecological Diversity) เป็นองค์ประกอบ (Component) นั้น นับได้ว่าเป็น "ทรัพยากรธรรมชาติ" (Natural Resources) ที่มีความสำคัญยิ่งต่อโลก (Planet) และมวลมนุษยชาติ (Human Being) เป็นอย่างมาก การที่การประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลกและการพัฒนา (United Nations Conference on Environment and Development) หรือการประชุม UNCED ณ นครริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ระหว่าง 3-14 มิถุนายน 2535 ที่ผ่าน ได้หยิบยกเอาประเด็นเรื่องทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ มาเป็นส่วนหนึ่งของ Agenda 21 และเปิดโอกาสให้ผู้นำประเทศต่าง ๆ กว่า 150 ประเทศลงนามรับรองอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity ค.ศ. 1992) ซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) ด้านสภาวะ-แวดล้อมล่าสุดฉบับหนึ่งนั้นย่อมแสดงให้เห็นฐานะและความสำคัญในตัวเองว่า "ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ" มีความสำคัญต่อโลกมนุษยชาติและประเทศต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

ฐานะความสำคัญของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ในแง่ เศรษฐกิจ (Economy) ที่ทรัพยากรประเภทนี้เป็นฐานวัตถุดิบ (Material) ในการผลิต (Productivity) ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเกษตรกรรม (Agriculture) เภสัชกรรม (Pharmaceuticals) ฯลฯ ในกระแส เศรษฐกิจอุตสาหกรรมแบบโลกาภิวัตน์ (Globalization) และกระแสการ ปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ (Biorevolution) ด้านการตัดต่อยีน (Recombinant DNA Technology) การหลอมเซลล์ (Cell Fusion) หรือพันธุวิศวกรรม (Genetic Engineering) ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกและญี่ปุ่น ที่มีฐานการศึกษาวิจัยค้นคว้าจากมหาวิทยาลัยสถาบันวิจัยระหว่างประเทศ ตลอด ทั้งบริษัทข้ามชาติด้านเทคโนโลยีชีวภาพ (Biological Technology) ใน กลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นตัวเสริมก่อให้เกิดกระแสกดดันให้มีการ "การใช้ ประโยชน์" (Utilization) จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพใน ป่าเขตร้อน (Tropical Forest) ซึ่งถือว่าเป็น "บ้าน" และเป็นแหล่งที่มีความมั่งคั่งร่ำรวยไปด้วยทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่เพียงร้อยละ 7 ของพื้นโลกในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมมากขึ้น ๆ เป็นลำดับ บน ฐานองค์ความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน (Indigenous Knowledge) ของ ประเทศเจ้าของทรัพยากรในป่าเขตร้อนประกอบกับวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ ทุน โดยมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights) เป็นเครื่องมือปกป้องผลประโยชน์ผูกขาดทางเศรษฐกิจดังกล่าว ในขณะที่เดียวกัน กับที่ผลพวงจากการพัฒนา (Development) ในประเทศโลกที่สามที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการทำลาย "ป่าเขตร้อน" ที่มีอยู่ในประเทศตนเองในกิจกรรมการ พัฒนาหลายรูปแบบ อาทิ กิจกรรมด้านการเกษตร หรือการขยายโครงสร้าง ฐานของประเทศ เช่น ถนน เขื่อน ฯลฯ ทำให้เกิดการลดลงอย่างรวดเร็ว ของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอีกด้วย ในเวลาเดียวกันก็ได้เกิด กระแสให้มีการอนุรักษ์ (Conservation) ทรัพยากรความหลากหลายทาง ชีวภาพติดตามควบคู่กันไปกับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับ

ประเทศ (National Level) และระหว่างประเทศ (International Level) ไปด้วยทุกครั้งในเวที (Forum) ที่มีการพูดถึงเรื่องทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่ตั้งอยู่ในบริเวณป่าเขตร้อน (Tropical Forest) อีกทั้งยังเป็นแหล่งกระจายพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต บริเวณป่าเขตร้อนแถบอินโด-มาลาโยัน ลักษณะป่าของประเทศไทยจึงเป็นรอยต่อระหว่างป่าดงดิบชื้นกับป่าผลัดใบเขตร้อนของโลก ซึ่งเป็น "ป่า" ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพอยู่ในลำดับที่สูงมากของโลก อีกทั้งยังมีพืชประจำถิ่นที่อยู่ (habitat) มากมายหลายชนิด ซึ่งอยู่ในกระแสการใช้ประโยชน์ (Utilization) เพื่อเป็นฐานทางวัตถุดิบ (Material) ไม่แตกต่างกับที่เกิดขึ้นมาแล้วในป่าเขตร้อนในเขตอื่น ๆ ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resources) ของพืชสมุนไพรที่มีศักยภาพทางด้านเภสัชกรรม (Pharmaceuticals) ในอนาคต ดังที่ปรากฏแจ้งชัดแล้วดังกรณี "เบส้าน้อย" พืชสมุนไพรไทยที่ถูกบริษัทในประเทศญี่ปุ่นนำไปสกัดเป็นยารักษากระเพาะอาหารภายใต้ชื่อการค้า "แคลแนกซ์" (KELNAC) ของบริษัทซึ่งเกี่ยวข้องกับประเทศญี่ปุ่น โดยที่อาศัยความรู้พื้นฐานจากการใช้พืชสมุนไพรชนิดนี้จากภูมิปัญญาชาวบ้านของไทยผลิตยาชนิดดังกล่าว ส่งขายไปทั่วโลกมีมูลค่ามากมายมหาศาลหลายพันล้านบาท โดยประเทศไทยไม่ได้ประโยชน์อะไรตอบแทนจากมูลค่าดังกล่าวเลย ทั้งนี้เพราะผลประโยชน์ตอบแทนทั้งหมดจากการใช้สมุนไพรเบส้าน้อย ผลิตยาภายใต้ชื่อการค้า แคลแนกซ์ นี้ถูกคุ้มครองด้วย สิทธิบัตร (Patent) ที่เป็นของบริษัทซึ่งเกี่ยวแต่ผู้เดียวในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ผลจากการศึกษาสถานภาพทางนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของไทย พบว่า ในทางนโยบายนอกจากยังขาดความสนใจต่อทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ดังจะเห็นได้จาก

แม้แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ซึ่งเป็นกรอบในการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสภาวะแวดล้อม ยังไม่จัดว่าทรัพยากรความหลากหลายชีวภาพ "เป็นทรัพยากรธรรมชาติ" ของประเทศประเภทหนึ่ง ที่รัฐบาลจักต้องทบทวน อนุรักษ์ วางระบบจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (sustainable) สืบไป และยิ่งไปกว่านั้นยังพบอีกว่า นโยบายของรัฐในกิจกรรมหลายประเภทยังอยู่ในลักษณะที่สวนทางกับการอนุรักษ์พัฒนาสร้างความหลากหลายทางชีวภาพให้มีมากขึ้น ดังเช่นที่กล่าวไว้แล้ว ได้แก่ การขยายการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน จากพิกถนน และเขื่อน พลังน้ำขนาดใหญ่ หรือนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทป่าไม้ของประเทศไทย ที่เน้นการผลิต "ไม้" ในเชิงอุตสาหกรรมจากพวกไม้โตเร็วอย่างยูคาลิปตัส ภายใต้กรอบความคิดเดิมในการสร้าง "ป่าเศรษฐกิจ" ให้ครบในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ป่าจนวนร้อยละ 40 ตามนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 ซึ่งไม่ได้มีผลต่อการอนุรักษ์หรือสร้างความหลากหลายทางชีวภาพให้เพิ่มมากขึ้นแต่อย่างใดไม่ในทางตรงกันข้ามกลับทำให้ลดความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดทั้งยังเป็นตัวเร่งให้เกิดการแผ่ขยายของโรคแมลงทำลายความหลากหลายทางชีวภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

สำหรับกฎหมายของไทยนั้น จากการศึกษาพบว่า ยังไม่มีกฎหมายฉบับใดที่บัญญัติครอบคลุมถึงองค์ประกอบ (Component) ของความหลากหลายทางชีวภาพทั้ง 3 ประการ อย่างชัดเจนเลย กฎหมายที่มีอยู่และเกี่ยวข้องกับลักษณะความหลากหลายทางชีวภาพอยู่บ้างก็เป็นการเฉพาะเรื่อง กล่าวคือ ประการแรก ให้ความคุ้มครองระบบนิเวศน์เฉพาะเขตที่ได้ประกาศไว้เท่านั้น เช่น เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม (เขตควบคุมมลพิษ) ตาม พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เขตอุทยานแห่งชาติ ตาม พรบ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เขตสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ตาม พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยป้องกันบุคคลมิให้เข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินหรือใช้ประโยชน์จากเขตป่า ดังกล่าว ประการที่สอง วาง

ระบบควบคุมดูแลจัดการการใช้ประโยชน์ (Utilization) จากสิ่งมีชีวิตบางชนิด (Species) และพันธุกรรม (Genetic) บางชนิด เช่น ควบคุมดูแลจัดการระบบการทำไม้และของป่าหวงห้าม เช่น พรบ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484 พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 หรือกรณีการห้ามค้าขาย หรือเลี้ยงสัตว์ป่าสงวนและสัตว์คุ้มครองตามบัญชีรายชื่อท้าย พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยระบบการให้สัมปทาน (Concession) และระบบอนุญาต (Permit System) และประการสุดท้ายกฎหมายไทยยังให้ความสำคัญคุ้มครองชนิดพืช (Flora) และสัตว์ (Fauna) บางชนิด เช่น การควบคุมการนำเข้าส่งออกพันธุ์พืชสงวนตาม พรบ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2535 สัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองตาม พรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 หรือกรณีการควบคุมการจับสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองชนิดพันธุ์ปลา ตาม พรบ. ประมง พ.ศ. 2490 เป็นต้น ส่วนกฎหมายที่จัดได้ว่าให้ค่านิยมความหมายของสิ่งแวดล้อมกว้างขวาง ครอบคลุมถึงความหลากหลายทางชีวภาพมากกว่ากฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่มีอยู่ เช่น พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 แต่เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดเนื้อหาที่พบว่า กฎหมายฉบับนี้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะคุณภาพของน้ำเป็นสิ่งสำคัญยิ่งไปกว่านั้น นอกจากกฎหมายไทยที่ผ่านมา ยังไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ครอบคลุมความหลากหลายทางชีวภาพดังกล่าวมาแล้ว ยังพบอีกว่า ยังมีกฎหมายบางฉบับ เช่น พรบ. สวนป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จัดได้ว่าสวนทาง และมีส่วนทำให้มีการลดความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศลงไปอีกด้วย เฉพาะอย่างยิ่งที่ส่งเสริมให้มีการใช้ที่ดินทำสวนป่าแบบพืชตระกูลเดี่ยว (Mono Culture) มากขึ้น ในประการสำคัญนอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้นนี้แล้วยังมีประเด็นทางกฎหมายที่สำคัญอีก 2 ประการที่ยังมีความไม่ชัดเจนในกฎหมายไทยโดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ กล่าวคือ การขาดการนิยามความหมายที่แท้จริงของสิ่งมีชีวิตประเภทจุลชีพ (Micro-organism) ว่าจัดอยู่ในประเภทสัตว์หรือพืชหรือเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดใด และตามแนวคิดกฎหมายโดยที่มีอยู่ (Positive Law)

และนักนิเวศศาสตร์ไทย จัดประเภททรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพว่าเป็น ทรัพยากรสิ้นหรือไม่ และหากเป็นทรัพยากรสิ้นจัดว่าเป็นทรัพยากรสิ้นประเภทใด

ในด้านการศึกษาเกษตรกรรมซึ่งจัดได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์ใกล้เคียงอย่างยิ่งต่อ สถานภาพของความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ แต่จากการศึกษาพบว่า นโยบายและโครงสร้างการเกษตรของไทย ยังอยู่ในลักษณะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ โครงสร้างการผลิตของการเกษตรของไทยยังเดินตามการเกษตรในแบบที่เรียกว่า การเกษตรแบบยุคการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ที่ไม่ได้เน้น การพัฒนาความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic Resources) หากแต่ เป็นการผลิตแบบพืชตระกูลเดียว (Mono Culture) ซึ่งต้องอาศัยปุ๋ยเคมี ยา- ฆ่าแมลง และปราบศัตรูพืชในปริมาณที่สูงขึ้น ๆ เรื่อย ๆ อีกทั้งยังก่อให้เกิดโรค แมลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้นอีกด้วย ครั้นเกษตรกรของไทยจะ พัฒนาใช้พันธุกรรมเพื่อการเกษตรต่อไป กลับมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถที่จะนำพันธุ- กรรมที่ได้จากการผลิตไปใช้ได้ต่อไป เพราะถูกวางเงื่อนไขจากบริษัทข้ามชาติ ผู้ค้าขายเมล็ดพันธุ์ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงยีน (Gene) ในเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกร ทำการเพาะปลูกแล้ว เพื่อมิให้นำผลผลิตไปทำพันธุ์และขยายพันธุกรรมต่อไป ได้อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรไทยใช้อยู่ในนั้นยังต้องใช้ควบคู่กับปุ๋ย ยาฆ่าแมลงและยาปราบศัตรูพืช เฉพาะชนิดประเภทของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้อีกด้วย ทา- ให้ระดับการพึ่งพาของเกษตรกรไทยมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งไปกว่านั้นรูปแบบการ เกษตรเช่นนี้ที่เน้นการผลิตและผลผลิตจำนวนมาก ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ ปุ๋ย ยา- ฆ่าแมลง และยาปราบศัตรูพืชเพิ่มสูงขึ้น ๆ ตามไปด้วยยังเป็นผลโดยตรงต่อการ ทำลายระบบนิเวศน์ และสิ่งมีชีวิตในสปีชีส์ (Species) อื่น ๆ ตามไปด้วยอัน เป็นการทำลายวงจร (Cycle) ของสิ่งมีชีวิตโดยธรรมชาติ ซึ่งมีความสำคัญ อย่างสูงต่อปัจจัยการเพิ่มหรือลดลักษณะความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตโดยระบบ

ธรรมชาติ เช่น การระบาดของหนูนานเนื่องมาจาก การลดจำนวนของงู อันเนื่องมาจากการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง หรือยาปราบศัตรูพืชในไรนา เป็นต้น

ถึงกระนั้นก็ตาม แม้ผลจากการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกและการพัฒนา หรือการประชุม UNCED (United Nations Conference on Environment and Development) เมื่อ 3-14 มิถุนายน 2535 ที่ ริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล จะได้อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 ขึ้นมาโดยหวังว่าการมีกฎหมายระหว่างประเทศฉบับนี้จะช่วยให้ประเทศและรัฐต่าง ๆ ในโลกเร่งรัดช่วยกันฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพที่กำลังลดลงอย่างน่าใจหายนี้ร่วมกันด้วยเจตจำนงเดียวกัน แต่ครั้งเมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาสาระสำคัญในข้อบทต่าง ๆ กลับพบว่าตัวอนุสัญญาฉบับนี้ กลับตอบสนองต่อกระแสการใช้ประโยชน์ (Utilization) จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resources) ซึ่งประเทศที่เป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรม (ประเทศที่มีป่าเขตร้อน) จะต้องเปิดให้มีการนำไปใช้ประโยชน์ (Make Use) และการเข้าถึง (Access to Genetic resources) ของประเทศเจ้าของทรัพยากรอย่างกว้างขวาง ตลอดทั้งการเข้าถึงและถ่ายทอดเทคโนโลยี (Access to and Transfer of Technology) จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการให้ความคุ้มครองในสิทธิบัตร (Patents) แก่ประเทศผู้ใช้ประโยชน์ในทรัพยากรพันธุกรรม ซึ่งรวมไปถึงภาคเอกชน (Private sector) ที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมได้ตามเงื่อนไขแห่งอนุสัญญาฉบับนี้อีกด้วย จึงกลับกลายเป็นว่าเนื้อหาสาระส่วนใหญ่ของอนุสัญญาฯ มุ่งไปสู่ที่กระบวนการจัดการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ (Utilization) มากกว่ามาตรการทางอนุรักษ์ (Conservation) ซึ่งที่เห็นชัด ๆ มีอยู่ 2 มาตรการ คือ การอนุรักษ์ในสภาพป่า (In-situ Conservation) และการอนุรักษ์นอกสภาพป่า (Ex-situ Conservation) เมื่อตรวจสอบดูข้อกำหนดต่าง ๆ ทั้ง 2 มาตรการนี้แล้ว ก็พบ

ว่าเป็นมาตรการพื้นฐานมาก ๆ ในการอนุรักษ์ ซึ่งเมื่อมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยแล้วมีความสอดคล้องกันอีกทั้งบางเรื่องกฎหมายไทยยังมีความรัดกุมมากกว่าข้อกำหนดในอนุสัญญาฯ เสียอีก และ

เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ผลดี ผลเสีย หากประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีให้สัตยาบัน (Ratification) ในอนุสัญญาฯ ฉบับนี้พบว่าประเทศไทยตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบในระยะยาวเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะบังคับให้ประเทศไทยต้องเปิดให้มีการใช้ (Make Use) และเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม (Access to Genetic Resources) อย่างเต็มที่แล้ว ประเทศไทยยังต้องถูกบังคับให้ต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิบัตร (Patents) ในสิ่งประดิษฐ์ (Invention) จากพืช สัตว์ และจุลชีพ (Micro-organism) ซึ่งหมายความว่าประเทศไทยจะต้องแก้ไขกฎหมายภายใน พรบ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ให้ขยายความคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์จากพืช สัตว์และจุลชีพมากขึ้นในที่สุด โดยจะสร้างผลกระทบต่อเกษตรกรไทย และโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรของไทยอย่างมาก ในประการสำคัญที่เงื่อนไขจากสิทธิบัตร (Patents) นี้กลับจะทำให้เกิดการผูกขาดในสิ่งมีชีวิตที่ได้จากห้องทดลองมากยิ่งขึ้น โดยจะผิดแผกแตกต่างจากระบบทางธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตอันจะก่อผลกระทบโดยตรงต่อความหลากหลายทางชีวภาพไปด้วยในขณะเดียวกันเมื่อเจ้าของหรือกรรมสิทธิในเชื้อพันธุ์ หรือในพันธุกรรมเป็นของบุคคลเพียงรายเดียว สร้างความผูกขาดลักษณะเช่นนี้จะพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างไร จึงอาจสรุปได้ว่าอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญในอนุสัญญาฉบับนี้ได้แก่ ข้อกำหนดและเงื่อนไขเกี่ยวกับความคุ้มครองในเรื่องสิทธิบัตร (Patents) ทำให้โดยแท้ที่จริงแล้วการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพภายใต้เงื่อนไขในอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ เป็นการอนุรักษ์ เพื่อก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ (Utilization) และผู้ที่มีความสามารถและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในตอนนี้ ได้แก่ กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม

ตะวันตกและญี่ปุ่น อีกทั้งการเร่งรัดผลักดันขอให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี และให้สัตยาบัน (Ratification) ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 โดยเนื้อแท้ คือ การอาศัยฐานะของรัฐภาคีในอนุสัญญาที่อยู่ในป่าเขตร้อนให้เปิดให้มีการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม รวมทั้งอาศัยข้อบทในอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ เป็นการอนุรักษ์ เพื่อก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ (Utilization) แล้วผู้ที่มีความสามารถและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในตอนนี้ได้แก่ กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกและญี่ปุ่น อีกทั้งการเร่งรัดผลักดันขอให้ประเทศไทยโดยเข้าเป็นภาคีและให้สัตยาบัน (Ratification) ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 โดยเนื้อแท้คือการอาศัยฐานะของรัฐภาคีในอนุสัญญาที่อยู่ในป่าเขตร้อน ให้เปิดให้มีการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม รวมทั้งอาศัยข้อบทในอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ ให้ประเทศเจ้าของทรัพยากรขยายความคุ้มครองสิทธิบัตร (Patents) ให้ครอบคลุมถึงสิ่งประดิษฐ์จากพืช (Flora) สัตว์ (Fauna) และจุลชีพ (Micro-organism) เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก และญี่ปุ่นที่มีธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอยู่ในเวลานี้นั่นเอง เหล่านี้คือ กระแสผลักดันที่จะมีผลต่อประเทศไทยเราทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่อย่างมากมายมั่งคั่งในป่าเขตร้อนของไทยในเวลานี้มากขึ้น อีกทั้งติดตามเอาใจใส่ต่อความเคลื่อนไหวในการเข้ามาใช้ประโยชน์ (Utilization) จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่ดำรงอยู่ในประเทศไทยอย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกันกับเร่งรัดให้มีการพัฒนาฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อความมั่งคั่งทาง

เศรษฐกิจของชาติ และเป็นสมบัติแก่อนุชนรุ่นหลัง โดยให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางนโยบายตามแนวทางดังนี้ คือ

ก. นโยบาย

1. ควรจัดทำนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพขึ้นมาโดยตรงเพื่อเป็นกรอบในการอนุรักษ์ (Conservation) การใช้ (Uses) และการพัฒนา (Development) ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ
2. บรรลุเอากรอบและนโยบายการอนุรักษ์ใช้และพัฒนาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเป็นเป้าหมายนำควบคู่กันไปกับการพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมของประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3. ปรับปรุงนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 อีกทั้งแผนแม่บทป่าไม้ที่กำลังจัดทำอยู่ในขณะนี้ให้เน้นการอนุรักษ์พัฒนาฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน (Sustainable) เป็นเป้าหมายสำคัญ ลดนโยบายและมาตรการการปลูกป่าประเภทไม้โตเร็วไว้ให้อยู่ในเนื้อที่ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่า ในรูปของ "ป่าชุมชน" โดยมีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน
4. ปรับปรุงนโยบายและโครงสร้างการผลิตทางด้านการเกษตรกรรมของไทย ให้คำนึงถึงความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น โดยสนับสนุนพัฒนาให้เกษตรกรรมทางเลือก (Agriculture Alternative) เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในด้านเกษตรกรรม

ข. กฎหมาย

1. ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่ไม่ครอบคลุมถึงองค์ประกอบ (Component) ของความหลากหลายทางชีวภาพให้ครอบคลุมองค์ประกอบและระบบความสัมพันธ์ของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องแก้ไขคำนิยาม ความหมายของ "ป่า" เสียใหม่ให้ได้ตรงตามความหมายที่แท้จริงคือ ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีนิยามความหมายตามกฎหมายที่อยู่ในข่ายที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ได้แก่

- พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2489
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
- พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535
- พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
- พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535

ส่วนพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ควรกำหนดคำนิยามความหมายของสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมครอบคลุมถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งเพิ่มเติมบทบัญญัติให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้คำนึงถึงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเป็นส่วนสำคัญเพิ่มขึ้นด้วย

2. ปรับปรุงความหมายของคำว่า "พันธุ์พืช" ตาม พรบ. พันธุ์พืช ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและให้ครอบคลุมถึงการขยายพันธุ์โดยไม่ใช้เพศ เช่น การใช้น้ำเชื้อ หรือสารพันธุกรรม อีกทั้งเมล็ดพันธุ์เทียม เป็นต้น โดยให้ถือว่าเป็นพันธุ์พืชชนิดหนึ่งด้วย เพื่อจะได้เข้าระบบการคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

3. สมควรออกกฎหมายยกเลิก พรบ. สวนป่า พ.ศ. 2535 ที่ บังคับให้อยู่ในเวลานี้เสีย เพราะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์และพัฒนา ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ

4. สมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพขึ้นมา ใช้บังคับ โดยให้ครอบคลุมองค์ประกอบ (Component) ของทรัพยากรความ หลากหลายทางชีวภาพ ทั้ง 3 ประการ ให้เป็นพื้นฐานของกฎหมาย (Subject Matter) เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพตาม กฎหมายฉบับนี้มีความเกี่ยวเนื่อง (Sequence) สัมพันธ์กันในทางบริหารจัดการ โดยให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เสนอเป็นแนวทางไว้แล้วตาม ข้อ 5.4

5. กำหนดแยกเรื่องจุลชีพ (Micro-organism) ให้เป็นสิ่งมีชีวิต อีกประเภทหนึ่งต่างหากจากพืช (Flora) และสัตว์ (Founa) ในกฎหมายว่า ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ตามข้อ 4.

สำหรับประเด็นปัญหาว่าประเทศไทยสมควรเข้าเป็นภาคีและให้ สัตยาบัน (Ratification) ในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความหลากหลาย ทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 หรือไม่นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าประเทศไทย ไม่ควรเข้าเป็นภาคีและให้สัตยาบัน (Ratification) ในอนุสัญญา ฉบับนี้ เพราะจะทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบต่างประเทศอย่างมาก ดังรายละเอียด ที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 4.3.2 อีกทั้งตามเงื่อนไขในอนุสัญญา ฉบับนี้หาได้ บังคับให้ประเทศต่าง ๆ ที่ได้ลงนามรับรอง เมื่อการประชุม UNCED ที่ ริโค เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ต้องเข้าเป็นภาคีและให้สัตยาบัน (Ratifi- cation) ในอนุสัญญา ฉบับนี้ ในประการสำคัญกับที่อนุสัญญา ฉบับนี้ บังคับ มิให้ประเทศต่าง ๆ ที่เข้าเป็นภาคีและให้สัตยาบันรับรองตั้งข้อสงวน (Reservations) ได้เลย

หากประเทศไทยเห็นในความสำคัญของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ก็ไม่จำเป็นต้องสร้างพันธะกรณีก่อขึ้นกับประเทศ โดยเข้าเป็นภาคีและให้สัตยาบันรับรอง หากแต่ประเทศไทยสามารถยกระดับความสำคัญในเรื่องนี้พัฒนาปรับเปลี่ยนทางนโยบายและกฎหมายตามแนวทางที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นนี้ ก็จะทำให้ประเทศไทยเรามีกฎหมายและนโยบายที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ตรงตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ โดยไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพให้แก่ใคร อีกทั้งยังปราศจากพันธะกรณีก่อขึ้นกับประเทศในระยะยาวอีกด้วย